

Είναι το Game of Thrones η καλύτερη διαφήμιση όλων των εποχών υπέρ του καπιταλισμού;

Barry Brownstein

Αναλογιστείτε αυτούς τους αριθμούς: Η τελευταία σεζόν του *Game of Thrones* κόστισε περίπου [100 εκατομμύρια δολάρια](#). Το 1300, ολόκληρο το πραγματικό ΑΕΠ της μεσαιωνικής Αγγλίας ήταν μόλις [40 εκατομμύρια αγγλικές λίρες](#).

Το *Game of Thrones* δεν κρύβει την απελπιστική φτώχεια των καθημερινών ανθρώπων που ζουν σε μια μυθιστορηματική εκδοχή του Μεσαίωνα. Βλέπουμε ηγεμόνες αδιάφορους για τη βρωμιά, τις ασθένειες και την πείνα που πλήττει το μέσο άτομο. Οι πολίτες αντιμετωπίζονται ως αντικείμενα που ήρθαν στη γη για να βελτιώσουν τη ζωή των ηγεμόνων τους.

Το Game of Thrones είναι ίσως η καλύτερη διαφήμιση που γράφτηκε ποτέ υπέρ του καπιταλισμού. Για όσους αναρωτιούνται το γιατί, η προφανής ερώτηση είναι *Πώς προοδεύσαμε από τη φτώχεια του Westeros στη σύγχρονη κοινωνία;*

Η αναδιανομή του πλούτου

Το γγγ δίνει κάποιες απαντήσεις σ' αυτό το ερώτημα. Είναι μια σειρά που αφορά κυρίως τις κατακτήσεις και την αναδιανομή του πλούτου, και όχι την δημιουργία του. Δυστυχώς, αυτό ισχύει πλέον και για τη σύγχρονη πολιτικοί. Οι πολιτικοί ανταγωνίζονται μεταξύ τους για το πώς να κλέψουν νομίμως από κάποια ομάδα για να ωφελήσουν το κράτος και τους ευνοούμενούς τους.

Το τέλος της ακραίας φτώχειας δεν συνέβη όταν μια μεσαιωνική εκδοχή του “Μπέρνι Σάντερς” αναδιένειμε πλούτο από τους πλούσιους στους φτωχούς.

Τι ήταν αυτό τότε που βελτίωσε τη ζωή δισεκατομμυρίων ανθρώπων από τον Μεσαίωνα; Μήπως όσοι περιμένουν εναγωνίως την ολοκλήρωση αυτής της επικής σειράς πιστεύουν ότι την ευημερία την έφερε απλώς το πέρασμα του χρόνου; “Για την περίοδο 1270-1700, το αγγλικό κατά κεφαλή εισόδημα αυξανόταν ετησίως κατά 0,2% ετησίως” σύμφωνα με τους [Βρετανούς καθηγητές οικονομικών](#) Stephen Broadberry, Bruce Campbell, Alexander Klein, Mark Overton, και Bas van Leeuwen. Η ασθενική αυτή ανάπτυξη ήταν σποραδική: “η κατά κεφαλή αύξηση των εισοδημάτων πριν τη Βιομηχανική Επανάσταση... φαίνεται να περιορίζεται κυρίως σε περιόδους μείωσης του πληθυσμού”.

Μια εκπληκτική μεταμόρφωση

Ο όγκος των δεδομένων που αφορούν τη φτώχεια κατά την πραγματική μεσαιωνική εποχή είναι εντυπωσιακός. Με διαταγή του Γουλιέλμου Α' (του Κατακτητή), μέχρι και 10.000 άνθρωποι συμμετείχαν “στη συλλογή και καταγραφή δεδομένων για την απογραφή του Domesday Book”, όπως αναφέρει ο καθηγητής οικονομικών Lawrence Officer στο βιβλιογραφικό του άρθρο με τίτλο “[What Was the UK GDP Then?](#)” (Ποιο ήταν το ΑΕΠ του Ηνωμένου Βασιλείου τότε;). Το Domesday Book ήταν “μια αρχειακή δημογραφική και οικονομική έρευνα της Αγγλίας του 1085-6”.

Και η παγκόσμια οικονομία; Ο οικονομολόγος Brad Delong καταγράφει τις εκτιμήσεις του [παγκόσμιου ΑΕΠ κατά το παρελθόν](#). Το έτος 1 μΧ το συνολικό πραγματικό ΑΕΠ παγκοσμίως ήταν 18 δις δολάρια, σε δολάρια ΗΠΑ του 1990. Το 1000 μΧ το ΑΕΠ είχε αυξηθεί στα μόλις 32 δις δολάρια. Πεντακόσια χρόνια μετά, το 1700, το ΑΕΠ αυξήθηκε στα μόλις περίπου 100 δις δολάρια.

Και τότε συνέβη κάτι το εκπληκτικό. Από το 1700 ως το 1800 το ΑΕΠ σχεδόν διπλασιάστηκε. Μέχρι το 1900 είχε φτάσει για πρώτη φορά το 1 τρις. Μέχρι την αλλαγή της χιλιετίας, το παγκόσμιο ΑΕΠ είχε ξεπεράσει τα 40 τρις δολάρια και [δισεκατομμύρια άνθρωποι είχαν ξεφύγει από τη φτώχεια](#).

Η φύση της ζωής

Στο κλασικό της έργο με τίτλο [*The Discovery of Freedom*](#) (Η ανακάλυψη της ελευθερίας), η σπουδαία φιλελεύθερη συγγραφέας Rose Wilder Lane επισημαίνει κάποιες απλές αλήθειες για την ανθρώπινη ενέργεια: “Τίποτε πέρα από την επιθυμία, τη βούλησή σου δεν μπορεί να παραγάγει και να ελέγξει την ενέργειά σου. Είσαι ο μόνος υπεύθυνος για κάθε σου δράση - εσύ και κανείς άλλος”. Η Lane παρατηρεί ότι αν αφηνόμασταν μόνοι, θα χανόμασταν: “Ένας άνθρωπος δεν μπορεί να παραγάγει αρκετή ενέργεια. Ένας άνθρωπος μόνος του στη γη δύσκολα θα επεβίωνε. Οι εχθροί του είναι υπερβολικά πολλοί και υπερβολικά ισχυροί - η ενέργειά του υπερβολικά αδύναμη. Για να διασώσει την ύπαρξή του, πρέπει να έχει συμμάχους συνανθρώπους τους”.

Στο *Game of Thrones* υπάρχουν σύμμαχοι, αλλά συνεχώς αλλάζουν πλευρά εξαιτίας της αγριότητας και της προδοσίας των ηγεμόνων.

Η Lane θα έλεγε σε όσους αλληλοσφάζονται: “Ξυπνήστε! Χρησιμοποιείτε λάθος την ενέργειά σας. Δεν κατανοείτε την πραγματική σας φύση”. Όπως γράφει:

“Η αδελφότητα των ανθρώπων δεν είναι μια ωραία φράση ή ένα όμορφο ιδανικό - είναι γεγονός. Είναι μια από τις σκληρές αλήθειες της ανθρώπινης ζωής σ’ αυτό τον απάνθρωπο πλανήτη. Όλοι οι άνθρωποι είναι αδέρφια, από το ίδιο αίμα, από την ίδια ανθρώπινη φυλή. Είναι αδέρφια ως προς την επιτακτική τους επιθυμία να ζήσουν, ως προς την επιτακτική ανάγκη να συνδυάσουν τις ενέργειές τους προκειμένου να ζήσουν. Κάθε άνθρωπος που πλήττει τον συνάνθρωπό του πλήττει τον εαυτό του, καθώς η ανθρώπινη ευημερία είναι αναγκαία για την ύπαρξή του”.

Όσο κι αν συνεργαζόμαστε, όσο πλούτο κι αν παράγουμε αναγνωρίζοντας την αδελφότητα των ανθρώπων, ο κόσμος μας δεν μπορεί να γίνει τέλειος. Θα εμφανιστούν νέες ασθένειες. Θα υπάρχει πάντα ανθρώπινος πόνος από την ατομική ατυχία. Θα

υπάρχουν πάντα φτωχότεροι άνθρωποι. Όμως μπορούμε να ανακουφίσουμε αυτό τον πόνο μέσω της επιχειρηματικής δράσης.

“Όποιος μπορεί να καλλιεργήσει σε ένα κομμάτι γης δύο στάχυα στάσι, ή δύο φύλλα χόρτο εκεί όπου μόνο ένα φύτευε πριν, αξίζει περισσότερο για την ανθρωπότητα, και προσφέρει περισσότερο και ουσιαστικότερα στη χώρα του, απ’ ό,τι όλοι οι πολιτικοί μαζί” έγραφε ο Τζόναθαν Σουίφτ στα [*Ταξίδια του Γκιούλιβερ*](#).

Η πρόοδος χρειάζεται επιχειρηματίες και όχι πολιτικούς ηγέτες

Η ανθρώπινη δράση προϋποθέτει τη δυσaréσκεια με την υφιστάμενη κατάσταση. Στο κορυφαίο του έργο [*Human Action*](#), ο Λούντβιχ φον Μίζες γράφει: “Ο δρων άνθρωπος είναι πρόθυμος να αντικαταστήσει μια λιγότερο ικανοποιητική κατάσταση με μια περισσότερο ικανοποιητική. Ο νους του φαντάζεται συνθήκες που του ταιριάζουν καλύτερα, και η δράση του έχει ως στόχο να επιφέρει αυτή την επιθυμητή κατάσταση. Το κίνητρο που ωθεί έναν άνθρωπο σε δράση είναι πάντα μια άβολη κατάσταση”.

Πρέπει όμως να υπογραμμισθεί ότι αυτή η άβολη κατάσταση δεν επαρκεί. Όπως εξηγεί ο Μίζες: “Για να φτάσει ένας άνθρωπος στη δράση, η άβολη κατάσταση και η εικόνα μιας άλλης πιο ικανοποιητικής, δεν επαρκούν από μόνες τους. Απαιτείται μια τρίτη συνθήκη: η προσδοκία ότι η εμπρόθετη δράση έχει τη δύναμη να απομακρύνει ή τουλάχιστον να απαλύνει κάπως αυτή τη δυσaréσκεια”.

Στο *Game of Thrones* οι φαύλοι ηγεμόνες δεν λογοδοτούν αμέσως. Είναι ελεύθεροι να δράσουν αυθαίρετα, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα. Η ειρηνική ανθρώπινη δράση εμποδίζεται, και κατά συνέπεια εμποδίζεται και η ανθρώπινη πρόοδος.

Σήμερα, πολλοί άνθρωποι, παρά το γεγονός ότι επωφελούνται από την ανθρώπινη πρόοδο, πιστεύουν ότι οι καπιταλιστές και οι επιχειρηματίες έχουν την ισχύ των πολιτικών προσώπων. Όπως επισημαίνει ο Μίζες, η πραγματικότητα διαφέρει κατά πολύ: “Η θέση

που καταλαμβάνουν οι επιχειρηματίες και οι καπιταλιστές στην οικονομία της αγοράς έχει διαφορετικό χαρακτήρα. Ένας ‘βασιλιάς της σοκολάτας’ δεν έχει εξουσία επί των καταναλωτών, των πελατών του. Τους προσφέρει σοκολάτα της καλύτερης δυνατής ποιότητας και στην χαμηλότερη δυνατή τιμή. Δεν έχει εξουσία επί των καταναλωτών του, αλλά τους υπηρετεί. Οι καταναλωτές δεν είναι δεμένοι μ’ αυτόν. Είναι ελεύθεροι να σταματήσουν να ψωνίζουν από τα καταστήματά του. Αν οι καταναλωτές προτιμήσουν να ξοδεύουν τα χρήματά τους αλλού, θα χάσει το ‘βασίλειό’ του”.

Ο Μίζες εξηγεί ότι ο επιχειρηματίας έχει να αντιμετωπίσει την αβεβαιότητα, όπως και εμείς. Ο επιχειρηματίας έχει τον συγκεκριμένο ρόλο να χρησιμοποιεί με τον καλύτερο τρόπο τους “συντελεστές της παραγωγής”. Ο “νόμος της αγοράς” κυριαρχεί: “Όπως κάθε δρων άνθρωπος, ο επιχειρηματίας είναι πάντα κερδοσκόπος. Αντιμετωπίζει τις αβέβαιες συνθήκες του μέλλοντος. Η επιτυχία ή η αποτυχία του εξαρτάται από το κατά πόσο θα προβλέψει σωστά αβέβαια γεγονότα. Αν κατανοήσει λάθος τις μελλοντικές εξελίξεις, είναι καταδικασμένος. Η μόνη πηγή των κερδών του επιχειρηματία είναι η ικανότητά του να προβλέπει καλύτερα απ’ ό,τι άλλοι άνθρωποι τη μελλοντική ζήτηση των καταναλωτών του”.

Τέλμα ή πρόοδος;

Όπως γράφει ο Μίζες, όταν εμποδίζεται η ανθρώπινη δράση, “ο άνθρωπος αναγκαστικά υποκύπτει στο αναπόφευκτο. Αναγκαστικά υποκύπτει στο πετρωμένο”.

Η επιθυμία όμως να δώσουμε νόημα στη ζωή μας είναι πάντα παρούσα. Ο μεγάλος ψυχίατρος Viktor Frankl στη συλλογή διαλέξεών του με τίτλο [*The Will to Meaning*](#) επισημαίνει: “Ο αγώνας για ύπαρξη είναι ο αγώνας ‘για’ κάτι - είναι εμπρόθετος και μόνο έτσι έχει και μπορεί να φέρει νόημα στη ζωή”.

Ο Φρανκλ δίδασκε πως “ποτέ δεν πρέπει να ικανοποιούμαστε με ό,τι έχουμε ήδη πετύχει. Η ζωή ποτέ δεν σταματά να μας θέτει νέα ερωτήματα, ποτέ δεν μας επιτρέπει να εφησυχάσουμε”. Στο βιβλίο του [The Doctor and the Soul](#) συνεχίζει: “Ο άνθρωπος που μένει ακίνητος, προσπερνάται. Ο άνθρωπος που είναι αυτάρεσκα ικανοποιημένος, χάνει τον εαυτό του. Δεν πρέπει να ικανοποιούμαστε από όσα έχουμε πετύχει, ούτε στο επίπεδο της δημιουργίας, ούτε σ’ αυτό της εμπειρίας. Κάθε μέρα, κάθε ώρα μας υπαγορεύει νέες δράσεις και καθιστά εφικτές νέες εμπειρίες”.

Καθώς παρακολουθούμε το *Game of Thrones* μπορεί να πανηγυρίζουμε τις ηρωικές πράξεις του Jon Snow και της Daenerys Targaryen. Μπορούμε όμως να ευχαριστούμε τον καπιταλισμό και τους επιχειρηματίες για τη μεταμόρφωση της οικονομικής προόδου που επιτεύχθηκε από τις ηρωικές πράξεις καθημερινών ανθρώπων οι οποίοι, δυσσαρεστημένοι με το κατεστημένο και απελευθερωμένοι από τα δεσμά των αυταρχικών τους ηγεμόνων, επέλεξαν να δράσουν.

--

Ο Barry Brownstein είναι ομότιμος καθηγητής οικονομικών και ηγεσίας στο Πανεπιστήμιο της Βαλτιμόρης. Είναι συγγραφέας του βιβλίου [The Inner-Work of Leadership](#). Για να λαμβάνετε τα κείμενά του, εγγραφείτε στο [Mindset Shifts](#).

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στα [αγγλικά](#) στις 12 Απριλίου 2019 και παρουσιάζεται στα ελληνικά με την άδεια του [Foundation for Economic Education](#) και τη συνεργασία του [ΚΕΦΙΜ “Μάρκος Δραγούμης”](#).